

UO'K: 18:005.738.5-053.81

JAMOAT XAVFSIZLIGI TIZIMIDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING IJTIMOY-SIYOSIY MOHIYATI**СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ ВНЕДРЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СИСТЕМЕ ОБЩЕСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ****THE SOCIAL AND POLITICAL ESSENCE OF IMPLEMENTING INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE PUBLIC SECURITY SYSTEM****Abjalov Abdijabbor Maxammadievich**

IIV Malaka oshirish instituti, Maxsus kasbiy fanlar kafedrası dotsenti, podpolkovnik

Annotatsiya

Mazkur maqolada jamoat xavfsizligi tizimida axborot texnologiyalarni joriy etishning ijtimoiy-siyosiy mohiyati haqidagi fikrlar ilmiy jihatdan tahlil etilgan. Shuningdek, maqolada bugungi kunda global miqyosda ro'y berayotgan jadal o'zgarishlar, texnologik taraqqiyot va raqamli inqilob sharoitida jamoat xavfsizligini ta'minlash sohasida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish dolzarb masalaga aylanayotganligi ilmiy jihatdan yoritilgan.

Аннотация

В данной статье научно проанализированы мнения о социально-политической сущности внедрения информационных технологий в систему общественной безопасности. Также в статье с научной точки зрения освещается, что использование современных информационных технологий в сфере обеспечения общественной безопасности становится актуальным вопросом в условиях стремительных изменений, происходящих сегодня в глобальном масштабе, технологического прогресса и цифровой революции.

Abstract

In this article, opinions on the socio-political essence of implementing information technologies in the public security system are scientifically analyzed. Also, the article scientifically highlights that the use of modern information technologies in the field of ensuring public safety is becoming a pressing issue in the context of rapid changes taking place today on a global scale, technological progress, and the digital revolution.

Kalit so'zlar: jamoat, xavfsizlik, global, axborot, texnologiya, internet, ma'naviyat, inqilob, terrorizm, ekstremizm.

Ключевые слова: общество, безопасность, глобальный, информатсия, технологии, интернет, духовность, революция, терроризм, экстремизм.

Key words: society, security, global, information, technology, internet, spirituality, revolution, terrorism, extremism.

KIRISH

Bugungi kunda global miqyosda ro'y berayotgan jadal o'zgarishlar, texnologik taraqqiyot va raqamli inqilob sharoitida jamiyat hayotining barcha jabhalarida, ayniqsa davlat boshqaruvi va xavfsizlikni ta'minlash sohasida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish dolzarb vazifaga aylandi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan so'nggi yillarda qabul qilingan farmon va qarorlarida davlat boshqaruvi tizimini modernizatsiya qilish, jamoat xavfsizligini ta'minlashda zamonaviy axborot texnologiyalarini keng joriy etish masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan, "Xavfsiz shahar" konsepsiyasi doirasida videokuzatuv tizimlari, avtomatlashtirilgan boshqaruv markazlari, aqlli tahlil tizimlari joriy etilmoqda.

Shuningdek, fuqarolarning xavfsizligini ta'minlash maqsadida raqamli identifikatsiya tizimlari, biometrik ma'lumotlar bazalari yaratilmoqda. Bu haqda Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev qayd etganidek: "Taraqqiyotga erishish uchun raqamli bilimlar va zamonaviy axborot texnologiyalarini egallashimiz shart va zarur. Bu bizga rivojlanishning eng qisqa yo'lidan borish imkonini beradi"[1. 24.]. Zero, yangi asrda jamiyat xavfsizligiga tahdid soladigan omillar tobora murakkablashib, ularning ko'lami kengayib bormoqda. Xususan, kiberjinoyatchilik, terrorizm, ekstremizm, narkotrafik kabi transmilliy tahdidlar global muammoga aylanib ulgurdi.

Bugungi kunda globallashtirish shiddatining tobora avj olishi va Internetning keng tarqalishi davlat boshqaruvi tizimiga ham o'z ta'sirini o'tkazmoqda. Axborot almashinuvining tezlashuvi

SIYOSAT

mamlakatimizda barcha sohalarda amalga oshirilayotgan islohotlar samaradorligining oshishiga zamin yaratmoqda. Mazkur holat o'z navbatida, shaxs, jamiyat va davlat munosabatlarida o'zaro hamkorlikda ijobiy natijalarga olib kelmoqda. Ayniqsa, global internet tarmog'ining cheksiz imkoniyatlari oshishi natijasida axborot almashinuvi shiddat bilan tezlashib bormoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI

Hozirgi kunda dunyoning ko'plab mamlakatlarida boshqaruv tizimi transformatsion jarayonlarni boshidan kechirmoqda. Davlat boshqaruvi tizimiga innovatsion yondashuvlar, "raqamli", shu jumladan "sun'iy intellekt" texnologiyalari joriy qilinmoqda. Albatta, bundan ko'zlangan maqsad boshqaruv tizimi faoliyatini erkinlashtirish, uni fuqarolar uchun qulay va samarali bo'lishini ta'minlash dolzarb vazifa sifatida e'tibor qaratilmoqda. Mazkur holat, o'z navbatida jamoat xavfsizligini ta'minlashda axborot texnologiyalarni joriy etish ijtimoiy-siyosiy jihatdan muhim ahamiyat kasb etadi. Shu o'rinda, jamoat xavfsizligi haqida fikr yuritganda, mazkur tushuncha xavfsizlik, barqarorlik va jamoat tartibi atamalarini bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ijtimoiy-huquqiy fanlar va normativ hujjatlarda keng qo'llaniladigan muhim toifalardan biri hisoblanadi. Bu fundamental tushunchalar davlat va jamiyat hayotining barcha jabhalarida muhim ahamiyat kasb etib, nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham davlat va jamiyat hayotining asosiy elementlarini tashkil etadi.

Buyuk mutafakkir Tomas Gobbs fuqarolik dunyosini eng katta ijtimoiy ne'mat deb hisoblab, uni mohiyatan jamoat tartibi bilan tenglashtirgan. Uning fundamental qarashlariga ko'ra, "jamiyatda tinchlik va barqarorlikni ta'minlash davlatning asosiy vazifalaridan biri"[2. 96.] hisoblanadi. Gobbsning bu nazariy qarashlari keyinchalik ko'plab olimlar tomonidan chuqur o'rganilib, rivojlantirilib, zamonaviy davlat nazariyasining muhim qismiga aylangan. Bu konsepsiya davlat va jamiyat munosabatlarini tushunishda muhim ahamiyat kasb etadi.

"Xavfsizlik", "jamoat tartibi" va "jamoat xavfsizligi" tushunchalarining ahamiyati shundaki, ular huquqni muhofaza qiluvchi kategoriyalar sifatida, o'z mohiyatiga ko'ra aholi bilan birgalikda davlatning muhim belgilaridan bo'lgan hokimiyat va hududni tashkil qilishda asosiy o'rin tutadi.

Shu o'rinda, "xavfsizlik" tushunchasi haqida fikr yuritsak, "Xavfsizlik" tushunchasi xavfsizlikka oid tadqiqotlarning ham nazariy, ham amaliy ahamiyat kasb etuvchi eng muhim kategoriyasidir... Xavfsizlik, lug'aviy ma'nosiga ko'ra, xavf-xatarning yo'qligi, xavfdan xolilik, xavf bo'lmagan holat ma'nolarini bildiradi[3.11.]. "Jamoat tartibi" tushunchasi esa, bu jamoat xavfsizligi, jismoniy va yuridik shaxslarning normal faoliyat ko'rsatishi, mehnat qilishi va dam olishi uchun sharoit yaratishga, sha'ni, qadr-qimmatini hamda umuminsoniy qadriyatlarni hurmat qilishga yo'nalshtirilgan huquqiy va ijtimoiy-axloqiy normalar asosida jamoat joylarida yuzaga keladigan va rivojlanadigan ijtimoiy munosabatlar tizimi"[4.] deya ta'rif berilgan. Shu bilan birga, "jamoat xavfsizligi" tushunchasi haqida fikr bildirilsa, bu jarayonlarni ilmiy jihatdan o'rganish esa avvalam bor "xavfsizlik", "jamoat xavfsizligi", "jamoat tartibi", "jamiyat", kabi tushunchalarni alohida tadqiq qilishga bo'lgan ehtiyojni keltirib chiqarmoqda[5].

Bu tushunchalar davlat faoliyatining turli jabhalarida namoyon bo'ladi va o'zaro uzviy bog'liqlikda amal qiladi. Amaliy nuqtai nazardan, jamiyatda xavfsizlikning yo'qligi davlatning tarkibiy inqirozidan dalolat berib, bu holat davlat tizimining samarasiz ishlayotganini ko'rsatadi. Shu sababli, davlat doimiy ravishda jamoat xavfsizligini ta'minlash mexanizmlarini takomillashtirib borishi lozim.

TADDIQOT METODOLOGIYASI

XIX asrning ikkinchi yarmida taniqli Lyudvig Gumplovich davlat nazariyasiga muhim hissa qo'shgan. U davlatning huquqni muhofaza qilish funksiyasining muhimligini alohida ta'kidlab, davlatni "ma'lum bir huquqiy tartibni himoya qilish uchun yaratilgan hokimiyatning tabiiy tashkiloti"[6. 36.] deb ta'riflagan. Bu fundamental ta'rif davlatning asosiy vazifalaridan biri aynan jamiyat xavfsizligini ta'minlash ekanligini yaqqol ko'rsatib beradi. Gumplovichning qarashlari zamonaviy davlat nazariyasida ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan.

Mashhur Rossiyalik olimi A.Gradovskiy esa davlat borasidagi nazariyani yanada rivojlantirib, davlatni odamlar uchun ijtimoiy va huquqiy tartibni o'rnatish zarurati orqali yanada kengroq talqin qilgan. U davlatga "ma'lum bir hududda yashovchi va bitta oliy hokimiyatga bo'ysunadigan, boshqaruvning tartib va umumiy farovonlik sharoitlarini ta'minlash huquqlariga ega uyushgan shaxslar va ijtimoiy birlashmalar massasi"[7.4.] deb ta'rif bergan. Bu keng qamrovli ta'rif davlatning xavfsizlikni ta'minlash funksiyasini uning boshqa muhim vazifalari bilan uyg'unlikda ko'rib chiqqan. Gradovskiyning qarashlari davlat nazariyasining rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatgan. Shu o'rinda davlat hokimiyati idoralari faoliyatida axborot texnologiyalarini joriy qilish XX asrning so'nggi

choragida va ayniqsa, oxirgi yigirma yil ichida kengayib, takomillashib bormoqda. Bu borada dastlabki holatni XX asrning 70-yillarida AQShning Ogayo shtatida o'tkazilgan eksperiment misolida ko'rish mumkin. Ushbu shtatda aholi xonadonlariga interaktiv telematika tizimi o'rnatiladi. Natijada shahar miqyosida "elektron yig'ilish" vujudga keladi, unda fuqarolar mahalliy ma'muriyatning yig'ilishlarida ishtirok etishlari, tegishli tugmachalarni bosish orqali o'z fikrlarini bildirishlari mumkin bo'lgan[8. 79.]. 1993 yilda axborot-kommunikatsion vositalarning davlat tuzilmalariga faol kirib borishi kuzatila boshlandi. Jumladan, AQShda Oq uyga tegishli bo'lgan birinchi rasmiy internet sayt ishga tushgan[9.84.]. Albatta, bunda axborotlashtirish, ya'ni axborot-kommunikatsiya vositalarining o'rni katta.

Shu o'rinda, jamoat xavfsizligi masalasi davlat nazariyasining markaziy masalalaridan biri bo'lib, u davlatning mohiyati va asosiy funksiyalarini tushunishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu fundamental tushunchalar nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham davlat faoliyatining samaradorligini baholashda asosiy mezonlardan biri sifatida xizmat qiladi. Zamonaviy sharoitda jamoat xavfsizligini ta'minlash masalasi yanada dolzarb vazifa sifatida davlatlar bu sohadagi o'z mexanizm va vositalarini doimiy ravishda takomillashtirib borishni taqozo etadi.

NATIJARLAR VA MUHOKAMA

O'rganishlar shuni ko'rsatmoqdaki, jamoat xavfsizligi tizimining samaradorligini oshirish va modernizatsiyalash jarayoniga zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etish tobora muhim yo'nalishlardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Zero, buning zamirida davlat idoralari faoliyatining ochiqligi va shaffofligini ta'minlash hamda bu orqali jamiyatning axborotga bo'lgan ehtiyojini qondirish vazifasi yotadi. Qayd etish kerakki, "ochiq hukumat", "elektron hukumat", "raqamli transformatsiya" atamaları XXI asrda siyosiy fanlarda muhim konsepsiyalarni shakllantirdi[10. 177.]. Ayrim xorijlik mutaxassislar fikricha, bunday hukumat zamonaviy siyosiy etakchilar uchun etalon vazifasini o'taydi. Zero, buning natijasida fuqarolar, fuqarolik jamiyati institutlarida jamiyat taraqqiyoti uchun to'siq bo'layotgan turli holatlar bilan kurashish imkoniyati yuzaga keladi[11.525.].

Shuningdek, bunday texnologiyalarning joriy qilinishi natijasida davlat boshqaruvi faoliyatining fuqarolar uchun ochiqligi ta'minlanadi[12.78.].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu fikrlarga qo'shilgan holda ta'kidlash kerakki, darhaqiqat, zamonaviy texnologiyalar siyosiy tizimning ochiqligiga xizmat qilishi bilan birga, fuqarolarda u yoki bu davlat tashkiloti (shu jumladan, mansabdor shaxs) faoliyatini nazorat qilish imkoniyatini vujudga keltiradi. Bu esa o'z navbatida, tizimning haqqoniy va adolatli siyosiy qarorlar qabul qilinishini va unda fuqarolar manfaatlarini inobatga olinishiga asos bo'ladi. Zero, davlat boshqaruviga zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy qilishdan ko'zlangan asosiy maqsad bir tomondan, "Inson" omilini kamaytirish bo'lsa, ikkinchi tomondan, davlatning xizmat ko'rsatish vazifasini takomillashtirishdan iborat. Xulosa qilib aytganda davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoyev ta'biri bilan aytganda: "Asosiy maqsadimiz – O'zbekistonning dunyodagi davlat boshqaruvi sifati yuqori bo'lgan, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari keng joriy etilgan 30 ta davlati qatoriga kirishini ta'minlashdan iborat. Yangi O'zbekiston strategiyasi ijro etuvchi hokimiyatni tom ma'noda xalqqa xizmat qiluvchi organga aylantirishni nazarda tutadi"[1.100.]. Binobarin mamlakatimizda jamoat xavfsizligi tizimida axborot texnologiyalarni joriy etishdan ko'zlangan maqsad, yurtimizdagi ijtimoiy-ma'naviy muhit barqarorligini asrash orqali tinchlik va osuda hayotni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Мирзиёев Ш. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Тошкент: "O'zbekiston" nashriёti, 2021. Б-24.
2. Гоббс Т. Г57. Сочинения в 2 т. Т. 1/Пер. с лат. и англ.; Сост., ред. изд., авт. вступ. ст. и примеч. В. В. Соколов. - М.: Мысль, 1989.
3. Хавфсизлик асослари [Матн]: дарслик / И.И. Бобоқулов ва бошқалар. – Тошкент: Complex print, 2025.
4. Ички ишлар органларининг жамоат тартибини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлаш фаолияти: Дарслик / И. Исмаилов, М.З. Зиёдуллаев, Ф.Н. Шуқуров ва бошқ. – Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2019.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги концепциясини тасдиқлаш ва уни амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги Фармони. ПФ-27-сон, 29.11.2021 йил. (Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 01.12.2021. 06/21/27/1116-сон). <https://www.lex.uz/ru/pdfs/5749291>.
6. Гумплович Л. Общее учение о государстве / [соч.] Людвиг Гумпловича ; пер. со 2-го нем. изд. со вступ. очерком, примеч. и доп. ст. Ив. Н. Неровецкого. - СПб. : Тип. Т-ва "Обществ. польза", 1910. - [2], XXVI.
7. Градовский А.Д. Лекции по общему государственному праву, читанные и составленные проф. Спб. унив. А.Д. Градовским в 1879/80 акад. году. - [Санкт-Петербург] : лит. Пазовского, [1880].

SIYOSAT

8. Быков И.А. “Электронная демократия” vs “электронное правительство”: концептуальное противостояние? // Политэкс. 2005. №3.

9. Ровинская Т. Электронная демократия в теории и на практике // Мировая экономика и международные отношения, 2013, №12.

10. Brunswicker S., Johnson J. From Governmental, Open Data Toward Governmental Open Innovation (GOI). A Global Perspective // The Handbook of Global Science, Technology, and Innovation. Wiley, 2015. Ch. 24.; Hensley K. An Exploration of the Impact of an Open Governance Approach on Strategic Decision Making, Collaboration, Organizational Change, and Sustainability. Walden University: College of management and technology. 2011.

11. Maguire S. Can Data Deliver Better Government? // The Political Quarterly. 2011. N 82 (4). 12. Игнатова А. М. Открытые данные как новый способ взаимодействия государства и общества // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. 2015. № 1.